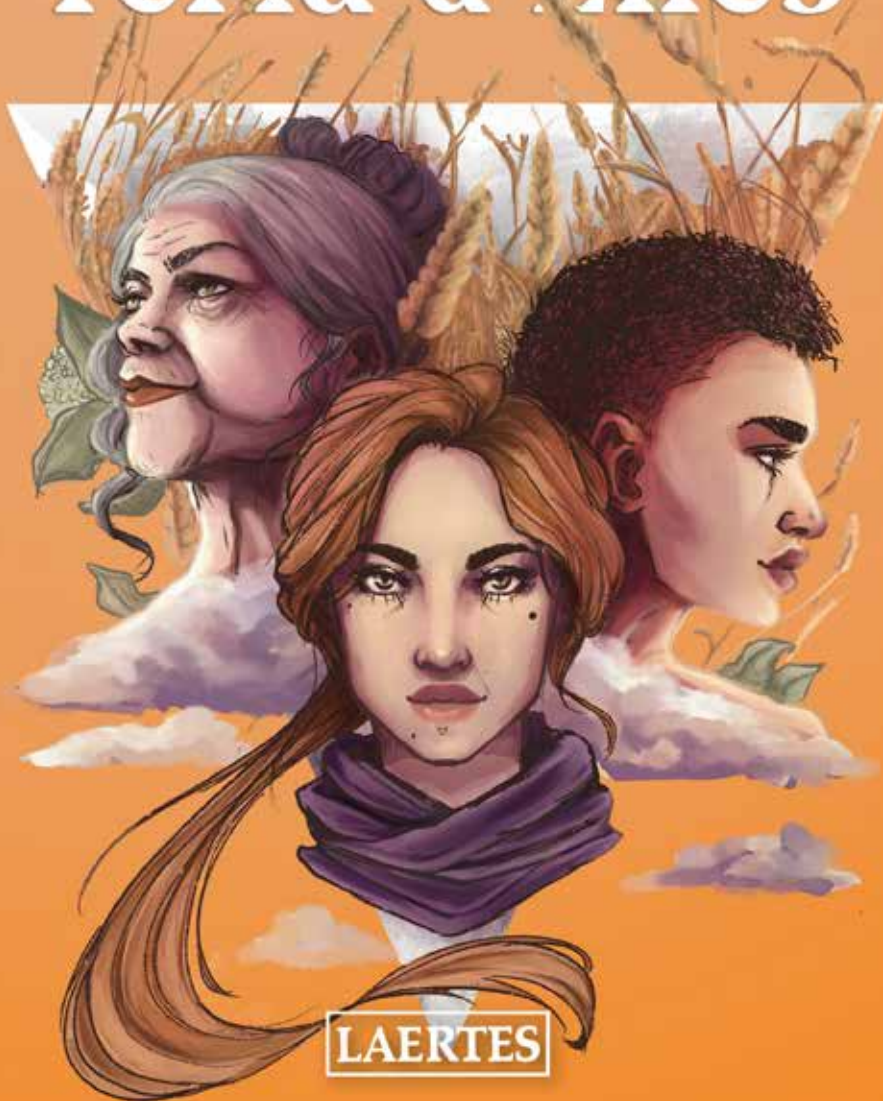

Charlotte Perkins Gilman

Terra d'Elles

Charlotte Perkins Gilman

Terra d'Elles

Edició a cura d'Eulàlia Lledó Cunill
Traducció de Jordi Vidal Tubau

LAERTES

Títol original: *Herland* (1915)

Primera edició: maig de 2002
Segona edició: novembre de 2020

© del pròleg: Eulàlia Lledó Cunill
© de la traducció: Jordi Vidal Tubau
© de la present edició: Laertes S.L. de Ediciones, 2020
www.laertes.es

Dibuix de la coberta: Elena Cosp @fawkesartt

ISBN: 978-84-18292-16-3
Dipòsit legal: B 21433-2020

Imprès a Romanyà valls

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública i transformació d'aquesta obra només pot ser realitzada amb l'autorització de qui en posseeix la propietat intel·lectual, amb les excepcions previstes per la llei. Adreça's a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, «www.cedro.org») si necessita fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra.

Imprès a la UE

Índex

<i>Terra d'Elles</i> , el somni d'una màtria comuna	9
I. Una empresa no pas anormal	37
II. Progressos temeraris.	57
III. Un empresonament peculiar	77
IV. La nostra aventura	99
V. Una història única.	119
VI. Les comparacions són odioses	141
VII. La nostra creixent modèstia	159
VIII. Les noies de la Terra d'Elles	179
IX. Les nostres relacions i les seves.	201
X. Les seves religions i els nostres matrimonis.	223
XI. Les nostres dificultats	243
XII. Expulsat	265

***Terra d'Elles*, el somni d'una màtria comuna¹**

Arrencaré arriscant i sostindré que *Terra d'Elles* s'ha de llegir en el camí que va de la *Ciutat de les Dames* (1405) de Christine de Pizan a ginecotopies (és a dir, relats de mons de dones) com *L'home femella* (1975) de Joanna Russ (*Terra d'Elles* n'és també una clara precursora) o com *Las Guerrilleras* (1969) de Monique Wittig, entre d'altres, però també segu-

1/ Aquest pròleg ha estat actualitzat per a la reedició. El contingut és el mateix però s'han posat al dia les referències d'alguns llibres que ara ja s'han traduït; s'ha esmenat algun error, així com alguna qüestió d'estil, i s'ha procurat revisar els accents diacrítics segons l'última normativa de l'IEC. Bea Porqueres es va llegir aquestes línies i va evitar algun daltabaix climàtic. Geraldine Nichols, l'amiga americana, va compartir amb mi la seva ciència cafetera i, per a bé del llibre, es va divertir la mar buscant sinònims. Eugènia Curto va traduir alguna frase de l'anglès. Vagi per davant, doncs, el meu agraïment a totes tres.

rament, encara que no sigui una ginecotopia, pels topants d'una novel·la com *Els desposseïts* (1974) d'Ursula K. Le Guin o, arribant als més durs i implacables negres de la radiografia, del dens negatiu, a un llibre com *El conte de la Serventa* (1985) de Margaret Atwood. Totes elles novel·les d'alta volada que comparteixen la característica de rebentar les vores dels gèneres atès que no es limiten a les ginecotopies o a la ciència-ficció sinó que estan empeltades de tesi i de polítiques, per no parlar de vindicacions.

Terra d'Elles s'ha de veure com una de les fites de la literatura que versa sobre les ginecotopies: els mons, els espais, les vides, que les dones inventen per fer possible la plenitud de mitja humanitat (a voltes de tota la humanitat) i de ben segur que s'ha d'incloure en la literatura utòpica que han practicat al llarg del temps tant algunes escriptores ben representatives així com d'altres grups dissidents per fer veure, d'una banda, com podria ser un altre món i, de l'altra, per cridar l'atenció sobre les xacres i les limitacions del món que els ha tocat viure. I ja que estic parlant ara d'utopies en general, m'agradaria fer notar que la *Ciutat de les Dames* s'avança més de cent anys a la utopia potser més coneguda i tòpica, ja que Thomas More no va escriure el llibre homònim, *Utopia*, fins al 1516.

Charlotte Anna Perkins Gilman, neboda-neta de Harriet Beecher Stowe (1811-1896), l'escriptora que

sense cambra pròpia (tot s'ha de dir) va donar a llum a una novel·la com *La cabana de l'oncle Tom* (1852), va néixer el 1860 a Hartford (Connecticut); la mateixa ciutat on, per cert, va morir Beecher Stowe. Charlotte Perkins Gilman va passar la infància i la joventut a Rhode Island, rodant constantment d'un lloc a l'altre atès que amb la seva mare i el seu germà van canviar nombrosíssimes vegades de casa (unes catorze vegades en divuit anys). Socialment, va viure immersa en l'ambient purità de Nova Anglaterra.

Des de ben petita li va tocar viure uns temps extremament difícils; la seva mare va tenir tres criatures, una de les quals va morir ben aviat i també molt aviat, ja que va ser poc després del seu naixement, el seu pare se'n va desentendre del tot tant en el sentit econòmic com en l'afectiu, cosa que va configurar en la seva mare una por cerval als sentiments i la va convertir en una dona que no es permetia el menor gest de tendresa, la més lleu carícia; la qual cosa evidentment va marcar la relació amb l'escriptora. Una mare que, a més, era una dona d'una forta religiositat i tenia un estricte sentit del deure.

Segons Gilman, aquestes dues característiques marnes i les inquietuds intel·lectuals del seu pare, que era un home de lletres (encara que costa d'imaginar com li va poder traspasar, llunyà com era), més la força de voluntat de mare i pare, la van portar a tenir ja des d'adolescent una inescapable set intel·lectual que abraçava «les lleis veritables de la vida», la passió pels

coneixements científics i una exigència inabastable de perfecció. També des de molt jove va treballar fent d'il·lustradora de targetes postals i de professora de dibuix (dedicacions que són segurament, el substrat, l'escenari, d'un altre dels seus llibres de creació, *El paper de paret groc* (1892);² va treballar també, està en l'aire del temps, l'època ho porta, d'institutriu.

Els seus interessos, les seves inquietuds primerenques, la van portar a ocupar-se i preocupar-se de la situació de les dones, inclosa ella, és clar. Mai no es va considerar una sufragista ni es va enquadrar en el moviment perquè trobava que el sufragisme limitava massa el seu camp d'acció i potser d'aquí ve una de les poques ombres de la, d'altra banda, magnífica *Terra d'Elles*. M'estic referint als prejudicis racistes. És ben sabut que sufragisme i lluita antiesclavista van anar d'estret bracet i potser si hi hagués estat més a prop hauria tingut un punt de vista diferent; però Charlotte Perkins Gilman més aviat es considerava una socialista (propera al socialisme utòpic d'Edward Bellamy), que lluitava també (quasi sempre en primer lloc) per la llibertat de les dones dins un ampli humanisme que tenia en compte, al mateix temps, el benestar dels homes.

El seu estricte sentit del deure més que a preguntar-se què volia, quin era el seu desig, la duia a

2/ El 2016 i en aquesta mateixa col·lecció, es va publicar l'aleshores intrombable *El paper de paret groc*. L'edició va anar a càrrec meu.

preguntar-se en primer lloc sempre si estava fent el que havia de fer, si estava seguint la seva obligació, això potser explica en part, que el 1884, quan Charles Stetson passava per un delicat moment decidís casar-s'hi. Segons ella mateixa, a l'hora de prendre aquesta decisió, més que preguntar-se si se l'estimava, es va preguntar si feia ben fet. Amb Stetson va intentar compaginar vida i matrimoni; en certa manera, harmonitzar públic i privat. Stetson era un artista tendre i afectuós que l'ajudava en les feines de la casa, malgrat això, un any més tard i coincidint amb l'època del naixement de la seva filla Katharine, va caure en una forta depressió per a la qual va ser medicada com es feia a l'època amb les dones: res d'escriptura, res de llegir, res de pensar, res de dibuixar..., cosa que en el seu cas (i en tants d'altres), i no és estrany, la va fer passar d'estar malament a arrossegar-se literalment per terra; un breu viatge a Califòrnia lliure d'aquestes torturants i limitadores prescripcions li va provar molt, la va fer millorar sensiblement.

L'espessa trena entre vida i literatura de la creadora durant aquest important període de la seva existència es pot veure en la brevíssima narració abans esmentada, *El paper de paret groc*, sobre la qual i per aquesta íntima relació hauré de tornar en aquestes pàgines. Finalment, l'any 1887, es van divorciar de mutu acord. Charles Stetson es va tornar a casar i va fer-ho justament amb la millor amiga de l'escriptora, amb Grace Ellery Channing, segurament per això i

perquè va continuar tenint-hi una bona amistat, així com també la va continuar tenint amb el seu exmarrit, Perkins Gilman va deixar que la parella es fes càrrec de la seva filla i la criés, decisió que li va reportar potser encara més incomprensió i hostilitat que els seus escrits i per la qual va ser titllada de mare desnaturalitzada (¡quina altra novel·la podria començar aquí!). De fet, va dedicar força pàgines a aquesta essencial qüestió; per exemple, el conte «An Unnatural Mother» (1895).

Charlotte Perkins Gilman fou una feminista prominent (encara que ella potser no s'hi considerava), una conspícua i infatigable escriptora d'assajos teòrics en els quals analitza les polítiques de subordinació i les possibles vies d'emancipació de les dones, també va ser una conferenciant no menys incansable i persuasiva (no és estrany, il·lustres antecedents familiars li van servir de model); la seva vasta producció abraça també la poesia, la novel·la i l'autobiografia.

Des del 1890 quan se'n va a viure a Califòrnia, malgrat els períodes de fatiga i apatia que li va deixar com a seqüela el seu col·lapse nerviós, fins al 1920 no va parar d'escriure, d'arriscar-se i d'exposar-se amb passió en cada conferència, això va fer que part de l'opinió pública li fos hostil quan explicava les seves idees socialistes i sobre l'emancipació i la llibertat de les dones. Segons ella, els anys més durs de la seva vida abracen del 1890 al 1894; a part de les activitats exposades, per tirar endavant la família (la mare i,

eventualment, la filla) va treballar de mestra, va regentar una pensió, va editar diaris... A més de totes aquestes feines, com es veurà a continuació, durant aquests quatre anys va escriure una pila de fulls.

Fins l'any 1892 no es va publicar la seva brevíssima però fundacional narració, *El paper de paret groc*, l'havia escrita feia alguns anys i abans d'editar-se va ser rebutjada, l'any 1890, per l'editor H. E. Scudder (ja que com fa constar aquest editor en la lacònica carta de rebuig, no s'hauria perdonat mai fer sentir tan desgraciades d'altres persones com ho va ser ell en llegir la narració), finalment, es va editar a *The New England Magazine*. Només un any després, el 1893, va publicar el poemari *In This Our World* que inclou poemes de sàtira social. A part d'aquests dos llibres, el 1894 va coeditar *The Impress*, la revista de la Pacific Coast Woman's Association i durant el mateix període de temps va ser una important col·laboradora de la revista *The American Fabian*.

El 1898 va publicar l'il·lustre i influent assaig *Women and Economics*, obra que va ser usada com a llibre de text durant els anys vint, va ser traduïda a set idiomes i la va donar a conèixer també a Europa. El 1900 es va casar amb el seu cosí George Houghton Gilman i va formar un matrimoni que li va permetre conjuminar vida matrimonial i pública, una reivindicació i una preocupació constants als seus escrits (i a la seva vida); la seva extensa bibliografia pot donar idea de com va administrar energia i vigor i també de

com aquest segon matrimoni li va permetre fer front a una enorme sèrie d'activitats, entre elles continuar escrivint a bastament i, al mateix temps, dur a terme la seva política de conferències.

Així, del 1900 és *Concerning Children* i del 1903, *The Home: Its Work and Influence*; del 1904, *Human Work*. Entre novembre de 1909 i desembre de 1916 va publicar la revista mensual *The Forerunner* que tractava gran quantitat de temes: des de les malalties venèries a la pol·lució acústica, encara que el compromís més estret el tenia amb els drets de les dones i el socialisme. Durant els set anys que va durar, la va escriure ella íntegrament (cosa que li permetia fixar l'atenció i donar a conèixer obres de la seva òrbita intel·lectual), va escriure totes i cada una de les seccions que la componien (editorials, articles crítics, comentaris i observacions, ja fos en forma d'assaig, de poesia o de ficció); si es té en compte que cada revista es componia d'unes 21.000 paraules i es fan les sumes pertinents, es pot constatar la ingent feina que devia suposar per a una sola escriptora.

En aquesta revista cada any publicava en forma de fulletó dos llibres i d'aquesta manera, doncs, es va editar gran part de la seva novel·lística: el 1910 va sortir *La decisión de Diantha* i el 1911, *The Crux*; l'any següent, i ja en la deriva de *Terra d'Elles*, es va publicar en forma de fulletó *Moving the Mountain*, una novel·la qualificada com a utòpica en la qual les dones ja han aconseguit la igualtat amb els homes (situada crono-

lògicament als anys quaranta); també s'hi va editar en el mateix format, *Terra d'Elles*, abans que es publicqués com a volum el 1915. Només un any més tard hi va publicar la seva seqüela: *With Her in Ourland*; protagonitzada per dos dels personatges principals de *Terra d'Elles* i situada temporalment just a l'esclat de la I Guerra Mundial, la novel·la constitueix un fresc del món en què vivia Perkins Gilman. Devia ser un període de forta creativitat atès que al llarg de menys de cinc anys va publicar cinc de les seves sis novel·les.

Paral·lelament, el 1911 va publicar *El món de l'home, o la nostra cultura androcèntrica*, i en l'estricta títol es pot veure una utilització ben primerenca d'una paraula que de vegades sembla que s'acabi d'inventar: *androcentrisme*. Maggie Humm en considera la primera aparició,³ però en realitat devem el neologisme al professor Lester F. Ward. L'usa al llibre *Sociologia pura* (1903), altament lloat per la mateixa Gilman a l'assaig *El món de l'home, o la nostra cultura androcèntrica*. Tot *Terra d'Elles*, en aquest cas a partir d'una novel·lització i no d'un assaig, és un exponent clar, una nítida i lúcida descripció d'aquest punt de vista: és tota una declaració de principis (i una denúncia) sobre el que entenia l'autora per androcentrisme.

El 1923 publica *His Religion and Hers: A Study of the Faith of Ours Fathers and the Work of Our Mothers*, el títol dona compte —a més de qui atribueix

3/ Maggie Humm. *The Dictionary of Feminist Theory*. Londres: Harvester Wheatsheaf, 1989.

la religió— del pensament de l'autora i de com es col·locava davant el fenomen religiós: la fe per a ells, la feina per a elles.

Charlotte Perkins Gilman i el seu marit van viure a Nova York fins al 1922, després es van traslladar a Norwich (Connecticut). L'any 1932 se li va declarar un càncer de pit; dos anys abans, el 1934, havia mort sobtadament el seu marit.

Quan es va quedar vídua va anar a viure prop de la seva filla a Pasadena; Grace Channing Stetson, que també era vídua, s'hi va traslladar al seu torn i així es van reunir les tres dones de la família. El 1935, atès el seu estat de salut, i malgrat que ella pensava que no hi ha excusa per llevar-se la vida si queda encara alguna capacitat de servei, plenament conscient que l'esperava una llarga i espantosa agonia, fent ús del més elemental dels drets humans, va triar una mort ràpida: davant de la mort horrible per càncer, va optar pel cloroform.

Ho explica al final de la seva autobiografia (*The Living of Charlotte Perkins Gilman*) publicada pòstumament el mateix 1935. Tot i que es va publicar després de la seva mort, es va assegurar que els drets d'autoria que generés el llibre constituïssin un llegat per a la seva filla i fins i tot en va triar la tapa.

Després de morir, va submergir-se en una segona, espessa, densa, pitjor per evitable, mort: l'oblit;

aquest tipus d'oblit que ocasiona pèrdues de tradició tant pel que fa a obres literàries com a d'altres menes d'obres, és una constant, un fantasma que recorre sovint la producció femenina i intenta esborrar-la i deixar-la òrfena de tradició, en una paraula: desarrelar-la.

Van haver de passar més de 20 anys fins que el 1956 el crític Carl N. Degler en comencés a parlar de nou i no sense un cert astorament, perquè en la seva opinió l'autora havia patit un tracte negligent difícil d'explicar en la història intel·lectual nord-americana; a partir d'aquí (malgrat la sequera editorial que pateix en aquest racó de món) diverses crítiques i crítiques se n'han ocupat i han fet notar, entre d'altres aspectes, el seu paper de precursora d'intel·lectuals de talla com Simone de Beauvoir o Margaret Mead.

Elaine R. Hedges, autora de l'epíleg a la primera edició catalana d'*El paper de paret groc*,⁴ fa una comparació entre els camins paral·lels (segons ella) d'autodestrucció que emprenen les protagonistes d'*El paper de paret groc* i d'*El despertar*⁵ de Kate Chopin

4/ Charlotte Perkins Gilman. *El paper de paret groc*. Traducció de Montserrat Abelló. Barcelona: laSal, edicions de les dones, 1982. L'epíleg d'Elaine R. Hedges al llibre em va ajudar a l'hora de redactar aquestes pàgines, especialment pel que fa a la vida de l'autora. A banda, la font fonamental on m'he abeurat és l'acurada, aguda i plena de dades introducció que Ann J. Lane va escriure el 1978 per a *Herland* (London: The Women's Press, 1979, p. v-xxiii).

5/ Kate Chopin. *El despertar*. Traducció d'Olivia de Miguel.

(publicada el 1899, és a dir, només set anys després). Esmenta també la compartida franquesa a l'hora de parlar de la situació de les esposes de classe mitjana i el tractament de la bogeria en totes dues novel·les.

Jo no acabo d'estar d'acord que en la primera qüestió hi hagi tal coincidència, parlaria més aviat de la crònica d'un emmalaltiment induït, de confondre per part dels esposos el desig d'autonomia de les dones amb la bogeria, una autorealització que els marits llegeixen amb la por al cos, per tant, més aviat parlaria de l'estricta coincidència en la descripció de l'horror que provoca als marits respectius el procés d'independència que emprenen les protagonistes de tots dos llibres, procés absolutament reeixit en el cas de la protagonista d'*El despertar*⁶ ja que l'aconsegueix plenament i no m'atreviria a titllar mai el seu suïcidi de destrucció o de triomf de l'embojament sinó que, com en la mort real de Charlotte Perkins Gilman, veig en aquesta tria una valenta i conscient victòria.

Comparteixen també totes dues obres una similar recepció per part de professionals del sector, ja hem vist l'opinió de l'editor que va declinar publicar *El*

Madrid: Hiperión, 1986. (Potser per això, quan em vaig posar a escriure aquestes línies i el vaig voler consultar, vaig trobar el meu exemplar d'*El paper de paret groc* (amb la seva taqueta de típlex blanc) ben arrecerat al bell costat d'*El despertar*.)

6/ N'he parlat a Eulàlia Lledó. «*El despertar* de Kate Chopin. O renéixer morint» a *Dona finestrera*. Barcelona: Laertes, 1997, p. 169-192.

paper de paret groc. Al seu torn, *El despertar* va ser rebut de mala manera per una immensa part de la crítica que, a més, va intentar estigmatitzar llibre i creadora.

Al marge d'*El paper de paret groc* i d'una traducció al castellà del llibre que avui ens ocupa⁷ també a càrrec de l'estrètua editorial laSal, no cal ni dir que força de la important vessant assagística de Charlotte Perkins Gilman, obra pionera en la comprensió de la feina domèstica no remunerada, lligada gairebé sempre a transaccions sentimentals, per exemple, o en les repercussions que té per a les relacions entre els sexes la divisió del treball, resta inèdita en les llengües peninsulars, així com també la seva poesia. Potser seria el moment de posar-s'hi o, com a mínim, que alguna editorial de temes ignots, remots i arcans gosés traduir alguna altra novel·la de ciència-ficció de l'autora: *Moving the Mountain* (que almenys hi hagi igualtat), o *With Her in Ourland* (que almenys sapiguem com va continuar tot plegat).

Terra d'Elles publicada, com ja ha quedat con-
signat, primer en forma de fulletó a la revista *The
Forerunner* i en format llibre el 1915, descriu una
utopia que té com a característica fonamental el fet
que la població és femenina.

7/ Charlotte Perkins Gilman. *El país de Ellas*. Traducció
d'Helena Valentí. Barcelona: laSal, edicions de les dones, 1987.

La novel·la té una arrencada esplèndida especialment per a la gent que vivim en aquest racó de món, ja que davant de la incredulitat d'un dels tres futurs exploradors respecte a la remota possibilitat de l'existència d'una terra desconeguda per la resta de la humanitat, el defensor de la quimèrica terra la compara amb aquesta altra:

—Bé, no ho sé. Quina és aquella antiga república que es troba en algun lloc dels Pirineus? Andorra? Ben poca gent en sap alguna cosa, i no s'ha ficat allà on no la demanen durant un miler d'anys. (p. 45)

Si a això hi afegim que el país és habitat per tres milions de dones, no és estrany que *Terra d'Elles*, ni que sigui en la ficció, ni que sigui quantitativament, es trobi ben a prop nostre. Aquesta petita terra poblada per tres milions d'amazones modernes se situa en un altiplà força elevat d'algun lloc d'Amèrica del sud i és, si fa no fa, de la mida d'Holanda (més aproximacions, doncs), disfruta d'un benaventurat clima semitropical i és enormement variada, ja que tant hi ha muntanyes nevades com zones amb un clima que l'escriptora compara amb el de Califòrnia; és a dir, té el confort i la benignitat que dona el clima mediterrani i en té, per tant, també tots els productes (encara més semblances); es tracta, a més, d'una argila ubèrrima, fèrtil, feaç, carregada de saborosos fruits, una terra, en definitiva que regalima llet i mel.

Per una sèrie d'atzars que jo no desvetllaré pas, aquesta porció de terra va quedar absolutament aïllada i desguarnida d'homes des de fa uns 2.000 anys, cosa que fa que aquest món d'entredones sigui un món que ha fet un llarg camí, un món en progrés constant, no presenta un món congelat en una instantània, en una visió purament sincrònica, sinó un món que ha anat evolucionant i a més sense cap pendència ni dependència amb els homes i, per tant, no se'ls ha acudit buscar la igualtat amb ells ja que, en no existir, no són cap model de referència en la seva evolució i progrés. Més aviat, han desplegat i desenrotllat plenament i lliurement els valors, les relacions, els sentiments i els sabers no tan sols atribuïts tradicionalment a les dones sinó de manera tal que, a més, els valoren i els atorguen autoritat, i sobretot situen al centre de tot la Maternitat, així, amb majúscules, atès que no es tracta d'una maternitat esquifida i controlada vicàriament pel patriarcat, ni d'un rudimentari i insatisfactori maternatge, sinó d'una maternitat indestriablement lligada a donar, curar i fer créixer la vida en els sentits més extensos i amplis del terme; en una paraula, celebrant la diferència sexual i les seves brillants manifestacions i glorioses expectatives tal com les veu i les preveu l'autora.

I aquí seria pertinent preguntar-se què li va passar a Charlotte Perkins Gilman en el breu lapse de temps que va de *Moving the Mountain* a *Terra d'Elles* que la va fer canviar d'òptica tan radicalment, perquè men-

tre que en el primer descriu un món on les dones han assolit la igualtat amb els homes, la concepció del segon llibre manifesta una gran desconfiança en la possibilitat que les dones puguin viure realment en llibertat en un món compartit amb els homes (com es veu, un altre motiu per traduir *Moving the Mountain*, ni que sigui perquè alguna en faci un estudi comparatiu).

De fet, i deixaré aquest aspecte aquí, el gran esforç imaginatiu i polític de Charlotte Perkins Gilman malda per mostrar tant en general com en els més mínims detalls dues vessants d'un mateix programa o, si es prefereix, planteja i respon a una doble hipòtesi.

En primer lloc, com podrien arribar a ser les dones si no es veiessin obligades a interrelacionar-se amb els homes; és a dir, tenint en compte que al món real l'actuació de les dones està sempre fortament xopada i tenyida per la subordinació. Per comprovar-ho, Charlotte Perkins Gilman tria deixar-les entre elles perquè creixin, es desenvolupin i posin de manifest el bo i millor de la feminitat (en el físic, en l'espiritual, en les relacions, en els invents, en la cura del món, en els valors...), en aquest sentit, ja he dit abans, que era un cant a la diferència.

En segon lloc, com serien les relacions entre els sexes si tant l'un com l'altre es trobessin en una pla d'igualtat real, per dir-ho més cruament, si les dones deixessin de jugar a perdre, o el que és el mateix,

ho fessin des de la llibertat atès que no estarien subordinades als homes; o per dir-ho encara més clarament, tal com ho precisa l'autora: si les dones fes molts anys que haguessin deixat de tenir por. L'altra cara d'aquesta moneda, doncs, és la detallada narració de l'estupor, el desconcert i les reaccions dels homes davant d'unes dones lliures i no subordinades i la perplexitat (i a voltes el disgust) d'elles ja que, posseïdores d'una mirada neta dels paràmetres de la jerarquització entre els sexes, no poden comprendre (fins i tot se'n fan creus) les expectatives, els pressupòsits i les reaccions d'ells. Narrades per un home i aquest punt de vista —en parlo més avall— és una de les grans troballes del llibre. Aquests dos intents (clarament reeixits) conformen el gruix del llibre.

Es tracta d'una societat que es basa en la cooperació, la col·laboració, la sororitat i la comunitat espiritual i física, en un món que té com a cel en la terra —coherentment amb l'èmfasi que es dona a la maternitat— un senzill panteisme matern. Tenen en compte el cos en el sentit més ampli de la paraula i, així, les seves pràctiques culturals inclouen (en un sentit no competitiu) la física, per assolir un desenvolupament harmònic i global de la personalitat. Són netes i clares precursoras de l'ecologisme (l'autora es pren la molèstia d'explicar com tot es recicla i tot torna a la seva mestressa i mare, la Terra), a més, el seu amor per la naturalesa, per totes les bèsties que viuen sobre la capa de la terra les fa ser vegetarianes; en

aquesta decisió també hi influeix la necessitat d'optimitzar l'espai i els conreus. I de tot el que s'acaba de dir, gairebé se'n desprenen automàticament dos eixos de comportament presents en la terra d'elles però escassos i enyorats en la nostra: el pacifisme i l'exclusió de la violència com a resposta davant un conflicte.

(Aquí em tornaré a arriscar i relacionaré un aspecte de *Terra d'Elles* amb una lleu, brevíssima, tangencial pinzellada de l'última novel·la —ho era quan vaig escriure el pròleg a la primera edició— de Margaret Atwood, *L'assassí cec* (premi Booker 2000) que, per fortuna, es va traduir ràpidament al castellà, i posteriorment al català.

Terra d'Elles mostra un món sense conflictes, sense violència, un dels tres exploradors que hi arriben (el més «home», en el mal sentit de la paraula) no deixa mai de mostrar un cert neguit per aquesta absència de confrontació, de lluita, especialment amb les dones. A *L'assassí cec* (que té un aire, tot i que no hi té res a veure, a *El conte de la Serventa* —bé, això de l'aire és un dir, més que un aire comparteixen una ratxa tempestuosa ja que són sengles distopies; és a dir, utopies negatives—) hi ha un moment brevíssim en què, en una història dins de les històries que conta, un parell d'homes arriben a un planeta perfectament idíl·lic en el qual poden tenir absolutament tot allò que vulguin sense cap resistència ni restricció per

part de les dones que l'habiten; doncs bé, és curiós constatar que tots dos homes gairebé de seguida comencen a enyorar (a part de l'alcohol i el colesterol) no tan sols la confrontació, sinó fins i tot una violència tal que els pot acabar matant a ells.)

Al començament d'aquest pròleg deia que la ciència-ficció sovint serveix dos objectius, d'una banda, imaginar, disfrutar i propiciar un món millor (o pitjor en alguns llibres) i, de l'altra, fer notar les malures, les injustícies, els horrors del món des d'on s'imagina el món nou, un món futur; penso que el que n'he explicat fins ara posa de manifest tant algunes de les tares que Charlotte Perkins Gilman veia en el seu món (que desgraciadament no ens són desconegudes), com algunes de les possibles solucions a problemes generals.

Encara s'ha de destacar un altre aspecte dels llibres que relaten mons a venir i és el seu ancoratge, volgut o involuntari, conscient o inconscient, al món del qual parteixen, que en això consisteix la grandesa i la misèria de la ciència-ficció: arrelar-se i donar compte d'una manera fidedigna, per cada porus, per cada fissura, del món des d'on s'enlaira i es basteix la ficció. En aquest sentit, cap llibre en pot ser una excepció, ja he dit més amunt que *Terra d'Elles* fa un cert tuf a prejudicis racistes, fa constar que la «raça» de dones de qui parla són àries (això sí, una mica més morenes

a causa de la vida a l'aire lliure i els beneficis del sol), insinua la superioritat d'unes «races» sobre d'altres i parla de la selecció natural; evidentment les ombres que planen darrere d'una part d'aquestes idees són darwinianes, autor a qui ella coneixia bé.

Un altre aspecte que podria sobtar una lectora, un lector d'avui és la asexualitat que impera en aquella benaventurada terra i que mostren les protagonistes. Així, en la seva atenta, càlida i tendre sororitat no hi ha lloc per a les relacions lesbianes; lligat en certa manera amb això, un altre aspecte sorprenent és que la creadora s'empesca una reproducció basada en la partenogènesi de, en un principi, les supervivents més aptes (ara, en contrapartida, aquest sistema de reproducció fa que s'entengui molt bé el misteri de la puríssima concepció quan els l'expliquen els exploradors), evidentment, en tot plegat hi deu tenir alguna cosa a veure el rerefons purità en què va viure la seva creadora. Per acabar aquest punt, m'agradaria fer notar que en aquest món es practica la manipulació genètica i hi existeix un cert control de natalitat; és interessant saber que al llarg de la seva vida, fent bona la dita que rectificar és de sàvies, les opinions de Charlotte Perkins Gilman van variar al respecte: en un primer moment s'hi va oposar i després hi va estar d'acord.

Molts detalls, en aquest cas conscients i voluntaris, arrodoneixen l'ancoratge de Charlotte Perkins Gilman al món que vivia; per exemple, i per posar-ne

dos de molt diferents, una comparació que fa que hi tregui fugaçment el nas una sufragista (p. 75) o la referència (inacabada) a Lucrècia (p. 280). L'esment a aquesta romana il·lustre m'anima a dir que una de les percepcions que ha canviat per a bé entre el món real que vivia Charlotte Perkins Gilman (lògicament, ja s'ha dit, reflectit al seu llibre) i el món actual, és la diferent consideració sobre la gravetat i la culpabilitat d'un crim com la violació.

En un altre ordre de coses, s'hi troba la reivindicació de la pedagoga Maria Montessori (p. 219); o, en un sentit oposat, el volgut encara que difícil diàleg que emprèn amb un pensador i una pensadora que no compartien les seves idees; així, hi ha dues referències al misogin Almroth Wright (p. 258 i p. 280), personatge que s'oposava (entre d'altres coses) a la promoció professional de les dones, o a l'assagista Josephine Dodge Daskam Bacon (p. 278), defensora dels submisos papers de l'àngel de la llar; de tots els papers de l'auca.

D'altres, potser no són tan conscients o voluntaris però no per això deixen de ser altament significatius. Em refereixo, per exemple, al detall que durant el temps que els homes són presoners, qui neteja i endreça acuradament cada dia les seves habitacions no són ells sinó les guardianes (p. 96), cosa insòlita als tractes habituals i les relacions de poder a les presons, però no pas entre dones i homes. Serà un detall si es vol, però és un biaix enormement revelador.

Posada en d'altres tipus de detall (l'essència, el gruix de la novel·la i les seves implicacions, és molt millor llegir-les directament), m'agradaria fer notar en una escena mínima i més que secundària —en un joc, al llarg d'un petit i fi divertiment—, les interrelacions entre dones i homes quan aquests últims no són els més hàbils físicament i a més, no estan en un posició de poder. Així, després que els homes han intentat fer punteria i només de tant en tant han aconseguit fer caure per terra la base que sostenia el blanc (una nou), el llibre continua així:

Tot seguit aquelles noies irritants es van posar a llençar pedretes per torns, mentre una es quedava al costat del blanc per tornar a aixecar-lo. Van encertar la nou dues vegades de cada tres, sense tocar els bastonets. Estaven contentes com unes pasqües, i nosaltres ho vam fer veure, tot i que no n'estàvem. (p. 106)

O si passem a la llengua, notem com fa emergir i com visibilitza l'androcentrisme de la paraula *home* una de les protagonistes quan un dels exploradors la utilitza invisibilitzant les dones:

—Cap home no treballaria si no en tingués necessitat —va confessar en Terry.

—Cap *home*?⁸ Voleu dir que aquesta és una de les vostres diferències sexuals?

—És clar que no! —es va afanyar a dir ell—. Vull dir que cap home o dona no treballaria sense un estímul. La competència és la... força motriu, saben? (p. 139)

O en una ocasió que parlen de gossos i gosses, de gates i gats és interessant veure la reacció horroritzada dels homes quan constaten que elles han optat per les gates i tenen tan sols un romanent de gats (això sí, ben cuidats i peixats), decisió, tria i reacció que els costa de lligar o comparar amb el fet que al món d'ells, es prefereixen els mascles i les gosses es menys-tenen —sí, encara estic parlant en certa manera de control de natalitat—.

Doncs bé, mentre parlen de la possible incidència de les mossegades dels gossos domèstics en les criatures, el mateix que s'acaba de veure que passava amb la paraula *home*, passa amb la paraula *nen*; la diferència és que aquí més que invisibilitzar les nenes el que fa és excloure-les, o el que és una variant del androcentrisme: pensar només en nens quan es parla d'infants:

—No es pensin que tots [els gossos] són perilloso; no arriben a un de cada cent els que alguna vegada mosseguen algú. A més, són els

8/ La cursiva és seva.

millors amics dels infants, hi ha moltes possibilitats que un nen tingui un gos per jugar.

—I les nenes? —va preguntar la Somel.

—Les nenes? Bé, també els agraden —va dir, però li va flaquejar una mica la veu.

Més endavant vam descobrir que elles sempre es fixaven en petits detalls com aquest. (p. 124)

Aquest món segons les dones que somnia Charlotte Perkins Gilman és presentat com un món idíl·lic, sense tara ni màcula. L'autora té una visió francament encoratjadora de com són «realment» les dones, de com podrien ser si poguessin desplegar tot el seu potencial perquè aquest és, en definitiva, el seu principal objectiu polític a l'hora d'escriure el llibre.

Ara, al meu entendre, un dels grans encerts del llibre és que Charlotte Perkins Gilman l'estructura a partir del relat en primera persona que en fa un dels tres exploradors (com en el conte de *Rínxols d'or i els tres ossets*, ni el gran, ni el petit: el mitjà; ni el bo, ni el dolent: el semi-semi; ni el feminista, ni el misogin: el «normal»; maneres totes elles d'investir-lo d'objectivitat), perquè d'això es tracta: d'agafar i donar un aire d'objectivitat, d'explicar el món «des de fora», naturalitzant-lo i donant-li també, és clar, versemblança (que a aquest explorador-narrador, a més, el faci ser sociòleg de professió és simplement un bell

exemple de la fina ironia que desplega l'autora al llarg de tota la novel·la).

El narrador escollit li dona un punt molt bo pel que fa a la justa distància ja que, d'una banda, li permet explicar amb detall les reaccions dels homes i les seves relacions com a grup i, en particular, tant les diferències de cadascun d'ells com l'estricta percepció del narrador i, de l'altra, la mirada sobre aquest món ve articulada per una visió pròxima i similar en més o menys grau a la d'una lectora o d'un lector.

Això permet a les protagonistes de la novel·la, de vegades amb innocència no exempta d'ironia ni, com s'ha vist més amunt, de jocs de paraules, a cops amb un xic de picardia, qüestionar tot de llocs comuns que de tan tòpics normalment no eren (alguns encara no ho són) posats en qüestió: ¿com és que les lleis i les creences no es renoven constantment?, ¿per què és tan bo que les dones perdin el seu nom quan es casen?, ¿per què les dones que tenen més criatures treballen fora de casa i les que en tenen menys tenen minyona?, ¿per què l'explicació del món que fan els tres exploradors exclou constantment les dones, però, en canvi, quan es parla de la virginitat sembla que només existeixin les dones?, ¿per què estranya tant que un món de dones hagi incidit en la naturalesa i l'hagi domesticada?, ¿per què hi ha aquesta rara distinció entre el públic i el privat, tant en les activitats (feina domèstica, educació i cura de les criatures, etc.), com en la forma d'habitatge?...

El fet que tot això sigui explicat per una veu al mateix temps externa i interna possibilita que hi hagi distància i al mateix temps implicació, que sigui fàcil, natural i obvi que l'explicació s'articuli a través de la contraposició i la comparació entre el món d'on venen els homes i aquesta potent i utòpica societat femenina que dibuixa, il·lustra i enyora Charlotte Perkins Gilman.

Eulàlia Lledó Cunill
tardor del 2001-tardor del 2020